

Intimitetens Omvandling och Relationsanarkistiska Strategier

En kritisk läsning av Anthony Giddens *Intimitetens Omvandling*

“Det är ju inte kärleken jag motsätter mig. Det är alla de baktankar, drifter, de destruktiva handlingar vi gör mot varandra och sedan ursäktar oss med: - Men det gjorde jag ju för att jag älskar dig. Jag har sett vän efter vän bli dominerad eller dominera själv sin partner, sett dem göra saker mot varandra de aldrig nånsin skulle acceptera i en vänskapsrelation.” - Person B

Abstrakt

Författare: Ludvig Moritz

Titel: Intimitetens Omvandling och Relationsanarkistiska Strategier

Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp

Handledare: Carl-Göran Heidegren

Sociologiska institutionen, Höstterminen 2008

I vårt moderna samhälle är sättet vi organiserar intima relationer på föremål för offentlig diskussion och stannat i förändring. Detta skriver Anthony Giddens om i boken *Intimitetens omvandling* (1992). På senare tid har en relationsform som kallas för relationsanarki (RA) vuxit fram. Mitt syfte är efter en kritisk läsning av Giddens undersöka relationen mellan hans teori och RA som praktik och erfarenhet. Som kontrast eller nyansering av Giddens tas också Zygmunt Bauman upp. Efter en inledande presentation av Giddens och Bauman och kritik av dessa, presenteras Pierre Bourdieus begrepp *habitus* vilket är användbart då det kombinerar känslighet för yttre strukturer med ett visst individuellt handlingsutrymme, och därigenom möjliggör förändring. Därefter undersöks diskussioner som förts på ett internetforum där RA diskuteras, och ur dessa identifieras olika samtalsämnen. De ämnen som är mest frekvent förekommande väljes ut för analys, dessa är strategier, praktiker, relationen till omvärlden, politik/feminism samt ord/begrepp. Som analytiskt verktyg används hermeneutik. Analysen visar på stora likheter mellan de praktiker och erfarenheter som diskuteras och Giddens teorier om den rena relationen och sammanflödande kärlek. Den kritik av Giddens optimism gällande den rena relationens möjligheter som kritiserats visar sig välgrundad. Vårt handlande påverkar inte bara oss själva utan också vår omgivning, och att organisera sina intima relationer på icketraditionella sätt tvingar människor i omgivningen till oönskad självreflektion av något de alltid tagit för givet.

Nyckelord: *Anthony Giddens, Zygmunt Bauman, Pierre Bourdieu, Habitus, rena relationen, Intima relationer, Relationsanarki*

Innehåll:	Sid.
1. Inledning	1
2. Syfte och frågeställning	2
3. Något om begrepp	3
4. Metod och material	3
5. Teoretisk bakgrund och habitus	5
5.1 Anthony Giddens	5
5.2 Olika kärleksparadigm	6
5.3 Zygmunt Bauman	10
5.4 Kritik	12
5.5 Habitusbegreppet	13
6. Relationsanarki	16
6.1 Grundläggande idéer	16
7. Ett första intryck	18
8. Analys	19
8.1 Centrala teman	20
8.2 Strategier	20
8.3 Praktiker	21
8.4 Relationen till omvärlden	21
8.5 Ord/begrepp	22
8.6 Feminism/politik	23
9. Diskussion	24
10. Litteratur	28

1. Inledning

Det moderna samhällets framväxt har inneburit stora förändringar i sättet vi människor förhåller oss till varandra. Vi underordnar oss inte med automatik traditionella levnadsmönster, utan är mer fokuserade på vår egen individuella personliga utveckling. Särskilt tydligt blir detta när det gäller sättet vi har intima relationer på. Skilsmässor, ensamma föräldrar och seriell monogami tillhör vardagen, och är i stor utsträckning befriade från det traditionella samhällets stigma. Tillgången till preventivmedel har, åtminstone i teorin, befriat människors sexualitet från reproduktionen och etablerat den som en arena för identitetsskapande och personlig tillfredsställelse.

En av de första böcker jag läste när jag för några år sedan började intressera mig för genus- och samhällsvetenskap var sociologen Anthony Giddens *Intimitetens Omvandling*. Även om jag inte förstod eller höll med om allt han skrev, tyckte jag ändå om hans resonemang, speciellt vad gällde relationsskapandets demokratiska potential. Senare kom jag i kontakt med människor som diskuterade mycket om relationer i syfte att hitta nya sätt att organisera sina liv på, människor som tyckte att de traditionella förhållanderelationerna var problematiska - både vad gällde krav och förväntningar, och det faktum att de ofta präglades av ojämlika maktrelationer. En läsning av Carin Holmbergs *Det Kallas Kärlek* (1993) underströk detta på det mest deprimerande klarsynta vis.

Det förekommer också ett offentligt samtal om människors möjligheter att organisera sin tillvarorätt till insemination för lesbiska och ensamstående, äktenskapets vara eller icke vara alternativt omvandling till ett civilrättsligt kontrakt som kan ingås mellan två eller flera parter av samma eller olika kön, och så vidare. Det handlar alltså inte om någon isolerad företeelse, utan om en tendens bland många i ett samhälle statt i förändring.

Så småningom började jag fundera på att skriva någonting om Giddens och den form av relationsbyggande som går under namnet "relationsanarki" (hädanefter RA). Mycket kort innebär det ett kraftigt ifrågasättande av traditionellt relationsskapande, framför allt att negativa företeelser som krav och uppoffringar i dessa relationer tolkas som någonting positivt och användandet av bekräftelse på mindre konstruktiva sätt. Det som intresserade mig var hur de båda resonemangen förhöll sig till varandra - Giddens som sociolog hade naturligtvis en mer teoretisk ingång, medan de människor jag kommit i kontakt med diskuterade utifrån sina egna levda erfarenheter och de förväntningar som de upplevde fanns runt omkring dem.

För att genomföra mitt projekt tänker jag börja med en kritisk läsning av Giddens, för att sedan gå igenom det material om relationsanarki som finns tillgängligt och försöka formulera de centrala resonemangen i dessa båda. Giddens föregick framväxten av fenomenet relationsanarki med cirka tio år, och en aspekt som intresserar mig är huruvida den riktning han pekade ut sammanfaller med människors faktiska diskussioner, strategier och erfarenheter.

Förutom Anthony Giddens är också Zygmunt Bauman en ofta läst och diskuterad teoretiker vad gäller postmodernt relationsskapande. Jag kommer att gå igenom även hans tankar om relationsskapande, och jämföra dem med Giddens för att ge en något mer nyanserad bild.

Min tanke med detta förfarande är inte att bevisa huruvida Giddens har rätt eller fel i sin beskrivning av de idéer vårt relationsbyggande idag grundar sig på. Däremot tror jag inte att RA uppstått i ett vakuum, utan Giddens kan mycket väl vara en förklaring till detta och andra fenomen på spåren. Vad jag vill göra är att genom en kombination av teoretiskt och empiriskt material skapa en så pass bred förståelse som är möjligt. Hur ser RA ut? hur fungerar det? vilka praktiker och resonemang är knutna till det? Vad är möjligt och inte inom ramarna för RA?

2. Syfte och frågeställning

I *Intimitetens Omvandling* (1993) skriver Anthony Giddens att framväxten av det moderna samhället haft långtgående konsekvenser för hur människor organiserar sina intima relationer. Separationen mellan romantisk kärlek och reproduktion, äktenskapets minskande roll och ett växande antal "alternativa" livsstilar leder fram till vad han kallar den *rena relationen*. Denna karakteriseras av att den upprättas mellan två jämbördiga parter, upprätthålls endast så länge den befinns vara tillfredsställande för den båda, och ständigt är föremål för omförhandling och utvärdering.

De exempel Giddens tar upp avhandlar en amerikansk kontext, men själva resonemanget kan med lätthet appliceras på svenska förhållanden. Även vårt samhälle har präglats av stigande skilsmässotal, sociala rörelser för kvinnors och homosexuellas frigörelse och ifrågasättande av kärnfamiljen som samhällets grundläggande beståndsdel. På senare år har människor under samlingsnamnet "Relationsanarki" diskuterat strategier för, och utbytt erfarenheter av att organisera sina relationer på sätt som skiljer sig från det traditionella. Jag vill i denna uppsats undersöka hur dessa människors resonemang och faktiska erfarenheter förhåller sig till Giddens teorier om senmodernt relationsbyg-

gande och plastisk sexualitet. Min frågeställning lyder därför: *Hur kan vi förstå Relationsanarkistiska strategier och erfarenheter i relation till Anthony Giddens teori om den "rena relationen"?*

3. Något om begrepp

Det är långt ifrån självklart att vi är överens om exakt hur saker vi talar om skall definieras, och exakt vad som ryms innanför ramarna på ett visst begrepp. Delvis ligger här också ett av de centrala problemen med den traditionella kärleksrelationen - vi har alla någon sorts idé om vad det innefattar att "vara tillsammans" och vilka förväntningar det innebär. Dessa sammanfaller dock inte alltid, och det kan också vara svårt att diskutera de grundläggande förutsättningarna för något som alla förväntas ha klart för sig. Inom ramarna för en kärleksrelation skulle sådana frågeställningar garanterat tolkas i termer av "problem" i relationen. I den här uppsatsen kommer jag att i görligaste mån använda ordet "förhållande" eller "förhållanderelation" för att beteckna en traditionell, binär, exklusiv, heterosexuell, intim kärleksrelation, om vilken de inblandade skulle säga att de är "tillsammans", "ihop" eller "har ett förhållande", referera till varandra som "flickvän" eller "pojkvän", och vilken kan inkludera eller i förlängningen leda till sambo- eller äktenskap. Andra former av sociala relationer som mer präglas av vänskaps eller familjeband kommer jag huvudsakligen att kort och gott kalla för "relation".

4. Metod och Material

Det huvudsakliga empiriska materialet består av en mailinglista som jag i egenskap av privatperson är medlem i. Medlemsförfarandet är inte särskilt komplicerat, och man skulle kunna säga att det handlar om ett halvöppet sammanhang. Mitt medlemskap har godkänts av en moderator för mailinglistan, med vetskap om att jag kommer att använda den som material i en uppsats, och denne har på det sättet fungerat som nyckelperson; det vill säga berett mig tillträde till fältet.

För att undersöka vilka erfarenheter människor i det här sammanhanget har av relationsskapande, hade det givna kanske varit att genomföra en serie djupintervjuer, men av flera anledningar har jag valt att inte göra det. Dessa handlar dels om uppsatsens karaktär, en kombination av teoretisk och empirisk undersökning, vilken inneburit en viss begränsning av tid. Att göra intervjuer hade förutsatt längre tid för att etablera en tillräckligt djup relation till intervjupersonerna på grund av det

känsliga ämnet. En annan anledning är att jag trodde att de diskussioner och berättelser som är intressanta i sammanhanget redan fanns i materialet.

Det finns således en metodologisk poäng med att jag som forskare inte ställer de frågor som jag *tror* är relevanta i sammanhanget, utan i stället observerar de samtal som redan förts. På det sättet blir det inte jag som styr diskussionen, utan det är i högre grad medlemmarna i mailinglistan som sätter agendan, och de ges i görligaste mån tolkningsföreträde även om tolkning och urval naturligtvis i slutändan styrs av min förförståelse och mitt forskningsintresse (Sjöberg 2008:22). För att underlätta urvalet kommer jag att på ett enkelt sätt använda mig av kvantifiering av diskussionsämnen, men inte i avsikt att göra några andra poänger av det än att vad folk talar mest om rimligen är det de upplever som mest intressant eller problematiskt.

Min metod kan kanske sägas befinna sig i ett gränsland mellan intervju, observation och textanalys, där det är tydligt att tolkningsprocessen är det centrala. Vi har, varken som forskare eller människor, någon omedierad tillgång till verkligheten, utan är alltid beroende av vår kontext och förförståelse (Mulinari 1999:48). Som analytiskt verktyg kommer jag att använda mig av en hermeneutisk tolkning av materialet. Hermeneutik, enkelt uttryckt, bygger på tanken att ett fenomen bara till fullo kan förstås när enskilda delar sätts i relation till helheten. Tolkningsprocessen rör sig både mellan dessa delar och helheten, och mellan forskarens förförståelse och förståelse, något som brukar illustreras med en *hermeneutisk cirkel* eller ibland med en spiral (Alvesson 2008:193-4).

Andra poänger med hermeneutisk tolkning är att den är inriktad på *mening* eller *betydelse* av fenomen snarare än på orsakssamband, och att den förståelse som eftersträvas inte anses vara någon högre form av kunskap som enbart är tillgänglig för forskare, utan något som alla människor inte bara är förmögna att uppnå, utan också ständigt gör för att över huvud taget kunna finna sig tillrätta i världen (Alvesson 2008:197-9, 216). Detta synsätt tydliggör forskaren i relation till materialet och forskningsprocessen, och försvårar det som av Donna Haraway kallas för "the god trick"; att från en osynlig och därigenom oantastlig position uttala sig om hur saker och ting förhåller sig (Haraway 1988). I forskningsprocessen gäller det rent konkret för forskaren att argumentera för den i sammanhanget rimligaste tolkningen.

Min förförståelse kommer i den här processen huvudsakligen att styras dels av min egen förkunskap om fenomenet relationsanarki, och dels av min läsning av Giddens, Bauman och Bourdieu. Dessa kommer vidare att redogöras för nedan.

Mitt förfaringssätt aktualiserar också frågor kring forskningsetik, främst vad gäller användning av själva materialet. Martin Berg har i sin avhandling *Självets Garderobiär* handskats med ett liknande material, och argumenterat för att sådant går att använda i forskning, trots att han inte vare sig presenterat sig som forskare eller ens inhämtat tillstånd av de inblandade. I detta stödjer han sig på att trots att materialet inte är författat i avsikt att analyseras, som intervjutranskriptioner till exempel, är det dock avsett att andra skall ta del av det, låt vara att dessa andra är medlemmar i samma nätcommunity och på samma villkor. Han har heller inte för avsikt att citera materialet i sin helhet. I Bergs material använder sig de inblandade av nätalias, vilket inte alltid tycks vara fallet i mitt material. Han har valt att anonymisera ytterligare en gång med hjälp av de 100 vanligaste kvinnonamnen i Sverige (Berg 2007:32-3). Själv har jag gått tillväga så att jag i kronologisk ordning döpt citatens författare till Person A, B, C och så vidare enligt alfabetet. Eftersom biografisk information om deltagarna inte alltid finns att tillgå, blir namnet heller inte särskilt viktigt annat än av stilistiska skäl.

I anslutning till detta kan vara värt att fundera över vilka konsekvenserna kan tänkas vara av deltagarnas möjligheter till anonymitet och av själva formen. Att kunna vara anonym möjliggör självklart att deltagarna kan fabulera obehindrat, vilket i så fall skulle kasta tvivel över min undersökning, eller i alla fall tvingat mig att fråga varför de gör det. Personligen tror jag efter att ha läst materialet, och på grund av att många till synes valt bort möjligheten att vara anonyma, inte att något av detta påverkat diskussionen i negativ riktning. Tvärtom kan *möjligheten* till anonymitet bidragit till att människor känner sig bekväma med att tala om saker som annars upplevs som personliga och känsliga.

5. Teoretisk bakgrund och habitus

I det här avsnittet kommer jag att redovisa Anthony Giddens resonemang från *Intimitetens omvandling*, samt som kontrast, och något kortare, Zygmunt Baumans texter från *Liquid love* och *Det individualiserade samhället*. Ur den senare gäller det huvudsakligen artikeln "Om postmoderna bruk av sexualiteten". Därefter presenteras Pierre Bourdieus begrepp *habitus*, vilket erbjuder vissa fördelar i analysen av materialet; det både möjliggör förändring och redogör för dess villkor.

5.1 Anthony Giddens

I min läsning av Giddens text är min ambition inte att bara referera själva texten, utan att undersöka

vad det är han *menar*. För att underlätta detta kan man uttrycka det så att min arbetsfråga i närmandet av texten är: “Hur menar Giddens att det moderna relationsskapandet ser ut?”.

Diskussionen i *Intimitetens Omvandling* kretsar kring tre centrala begrepp: *plastisk sexualitet*, *sammanflödande kärlek* samt *den rena relationen*. Det första begreppet har Giddens, om jag tolkar saken rätt, utvecklats med hjälp av Freud (Giddens 1992:104), och det skall inte enbart förstås som att sexualiteten är formbar, alltså möjlig att påverka i en eller annan riktning, utan handlar främst om att de sexuella uttrycken är skilda från reproduktionen, och därmed får en helt annan social innebörd. Sammanflödande kärlek skiljer sig från romantisk sådan på grund av sin reflexiva karaktär - den förutsätter ett känslomässigt utbyte. Den rena relationen, slutligen, är mycket kort sagt en relation som präglas av sexuell och känslomässig jämställdhet, och den har enligt Giddens en inneboende revolutionerande potential (Giddens 1992:9, 15).

Giddens inleder med att diskutera sexualitetens utveckling från att ha varit knuten till reproduktion till att frikopplad från denna bli något som individen potentiellt “äger” och kan använda som del i sitt jagprojekt (Giddens 1992:32). Han går metodiskt igenom de förändringar i mellanmänniska relationer som förvandlat sexualiteten till ett i det närmaste uteslutande socialt fenomen; Foucaults tankar om sexualitetens uppkomst där vi rör oss från *Ars erotica* till *scientia sexualis*, Freuds psykoanalys där sexualiteten blir den centrala men undermedvetna drivkraften, 1700-talsromanen, kvinnans frigörelse och den sexuella revolutionen.

Det är framför allt två processer som Giddens belyser i *Intimitetens omvandling*. Dels förändringen i vår syn på kärlek, och dels i de förutsättningar vi har att arbeta med vad gäller relationsbyggande. Märk väl att förändringen från den ena föreställningen till den andra inte är linjär¹, utan Giddens identifierar en del urskiljbara paradigmer om vilka det förs vad som inom diskursteorin kallas för en *diskursiv kamp* (Winther-Jørgensen & Philips 2000:13, 32) utan att något av dem egentligen utplånas. De föreställningar som för tillfället inte är förhärskande kan med andra ord återvända när samhällsklimatet så tillåter.

5.2 Olika Kärleksparadigmer

Amour passion, eller passionerad kärlek är en kärlek som överväldigar jaget, och skall förstås som

---

¹ Detta uttalande är inte helt oproblematiskt. Giddens menar troligen att utvecklingen *skall* förstås som linjär, men de olika föreställningarna återkommer ständigt i kombination med varandra.

ett allmänt uttryck för sambandet mellan kärlek och sexuell attraktion (Giddens 1992:41). Den kännetecknas också av en idealisering av intresseobjektet. Dess allmänna karaktär gör att vi måste skilja den från den romantiska kärleken som är mera kulturellt betingad (Giddens 1992:42-3). Giddens talar i sammanhanget om “den andra”, men jag ser en poäng med att använda ordet “objekt”, eftersom just denna idealisering har en central betydelse när vi skall skilja olika typer av intimitetsengagemang åt. Idealisering av kärleksobjektet är också en komponent i den senare framträdande romantiska kärleken, vilken manifesterar sig i föreställningen är att en annan människa skall göra en komplett, eller med Giddens ord skapa “en känsla av helhet tillsammans med den andra” (Giddens 1992:46, 54). Detta är självklart knutet till föreställningar om kvinnor och män som varandras motsatser. Giddens kallar dessa för “etablerade skillnader mellan manligt och kvinnligt” (Giddens 1992:46), men jag anser att det är viktigt att poängtera att det handlar om just *föreställningar*, vilka är både godtyckliga och föränderliga över tid.

Det Giddens menar skiljer romantisk kärlek från passionerad sådan är framför allt att det handlar om att berätta en historia, och denna historia är knuten till identiteten eller jagutvecklingen (Giddens 1992:43). Här skiljs kärlek och passion åt genom äktenskapet, kärleken blir sublimerad på bekostnad av sexualiteten till den grad att den är oförenlig med lust och “grov sexualitet” (Giddens 1992:47). Till denna form av kärlek är en samling ideal knutna: dygd och kyskhet, idealisering av moderskap, respektabilitet, med mera. Det accepterades allmänt att den romantiska kärleken var feminiserad, och män, vilka i större utsträckning befann sig i den offentliga sfären, hade större möjligheter att ägna sig åt utomäktenskaplig sexualitet (Giddens 1992:45-6).

Kombinationen av romantisk kärlek som ett jagprojekt knutet till eftersträvansvärda ideal och föreställningen om partnern som antitetisk och komplementär gör att det plötsligt blir möjligt att *misslyckas* med sin relation. Detta misslyckande blir då inte bara ett socialt, utan också ett personligt misslyckande: det måste vara något fel på en människa som inte lyckas att skapa och upprätthålla en relation till någon annan. Denna andra är ju den “pusselbit” som fattas för att livet skall bli komplett.

En central aspekt av den romantiska kärleken är att den förutsätter självreflektion. Eftersom kärleken blivit en berättelse om jaget, måste också denna berättelse artikuleras, både tillsammans med andra och enskilt (Giddens 1992:47). Giddens menar att män i denna process på grund av den dubbelmoral som tillåtit dem att skilja på offentligt och privat blivit eftersatta. Både utvecklingen av den romantiska kärleken och övergången från densamma till den rena relationen har i huvudsak dri-

vits av kvinnor. Män skall därför vara sämre rustade att handskas med sig själva som bärare av en alltmer problematisk "manlighet" (Giddens 1992:58).

Kvinnors sexuella emancipation gör att vi tydligare kan se den tvångsmässiga karaktären hos föreställningar kring manlig sexualitet, och då är vi tillbaka till påståendet att män i allmänhet är sämre rustade att handskas med intimitet (Giddens 1992:10, 141, 153). Giddens är dock tydlig med att detta inte handlar om *oförmåga*, utan om just svårigheter vilka baseras i deras undertryckta intimitetsbehov.

Giddens skriver att den romantiska kärlekens komplex har upplösts (Giddens 1992:58) och ersatts med vad han kallar den *rena² relationen*. Inom ramarna för denna går det, på grund av dess jämlika karaktär, återigen att kombinera kärlek och sexualitet. Han benämner detta *sammanflödande* kärlek. Denna står i motsatsförhållande till den romantiska kärlekens objektifierande; den har mer karaktären av handling än tillstånd och innebär att på ett kommunikativt sätt öppna sig för den andra (Giddens 1992:60).

En av drivkrafterna i detta har givetvis varit kvinnors emancipation, både sexuellt och politiskt. Upplösandet av de romantiska idealen ger kvinnor åtminstone möjlighet att vägra underkasta sig i en relation, möjligheten att säga "ja" till något önskvärt innebär samma möjlighet att säga "nej" till något icke önskvärt och tvärt om. Detta är givetvis inte oproblematiskt i ett patriarkalt³ samhälle, och Giddens antar också att kvinnors ökande kontroll av den egna sexualiteten och möjligheten att ställa krav upplevs som hotande av män, eftersom det handlar om en förlust av makt. Detta upplevda⁴ hot tar sig i sin yttersta förlängning uttryck i våld (Giddens 1992: 14-5, 29, 118, 107-12).

Den sammanflödande kärleken är en förutsättning för den rena relationen, och det är i beskrivningen av densamma som jag tycker mig se likheter med och därigenom en ingång till relationsanarki. Den romantiska kärleken är problematisk, eftersom den präglas av skeva maktförhållanden och därigenom helt olika förutsättningar för män och kvinnor att kunna utvecklas tillsammans. Romantisk kärlek har också varit tydligt inriktad på det heterosexuella paret (Giddens 1992:60-2).

---

² Exakt vad den är ren *ifrån* är svårare att utröna

³ Giddens använder ordet "patriarkaliskt" (Sid. 143). Oklart om detta är en följd av översättningen.

⁴ Detta skall förstås som emancipation i och för sig innebär en maktförlust, men att denna inte nödvändigtvis behöver tolkas som ett hot.

I motsats till detta förutsätter sammanflödande kärlek ett känslomässigt utbyte mellan jämlika parter där just kännedomen om den andras karaktärsdrag är av central betydelse. Sexualitet blir bara en av de olika faktorer som inom relationen blir föremål för omförhandling i de reflexiva processer som blir en förutsättning för relationens upprätthållande. Detta görs bara så länge som båda parter godtar att detta är önskvärt. I stället för att, i likhet med det romantiska idealet, söka efter en speciell *person* blir sökandet efter en speciell *relation* betydelsefullt. Den sammanflödande kärleken har heller inget specifikt samband med heterosexualitet, och eftersom den placerar den sexuella njutningen inom själva relationen upplöses också uppdelningen i respektabla och icke respektabla kvinnor. Den är heller inte av nöden sexuellt exklusiv eller monogam (Giddens 1992:60-2). Giddens vill inte uttala sig om huruvida den sammanflödande kärleken *i praktiken* är den del av dagens sexuella relationer (Giddens 1992:62). Samtidigt skriver han, vilket nämnts ovan, att den romantiska kärlekens komplex "upplösts". Detta inbjuder, efter läsning, till den vidare frågan: Finns den rena relationen i egentlig mening?

Ett viktigt exempel som Giddens tar upp för att diskutera aspekter av den rena relationen är Hite-rapporten⁵, och speciellt de delar som handlar om lesbiska erfarenheter. Shere Hite kritiserades för att den låga svarsfrekvensen gjorde att hennes undersökning inte kunde anses vara representativ för hela befolkningen, men Giddens vill ändå använda materialet på grund av dess "förunderligt reflexiva" karaktär (Giddens 1992:121). I samkönade relationer mellan kvinnor finns det inget som säger att de måste organiseras enligt den traditionella förhållanderelationen, med de flesta uppger sig ändå ha långvariga förhållanden. Trots att relationen med Giddens ord är resultatet av överenskommelser mellan två jämbördiga parter, har de ofta svårt att känna trygghet i sina relationer. En kvinna berättar:

"Det är svårt att klara av en okonventionell relation utan regler (...) [det finns] egentligen inga regler; de får man hitta på själv allteftersom. Det gäller att hela tiden komma på hur saker och ting fungerar." (Citat, Giddens 1992:122)

Just det faktum att relationen är ett resultat av förhandling och överenskommelse leder också till att avslutandet av en relation känns mycket svårt. Här blir uppbrottet inte en fråga om huruvida ens partner möjligen inte varit "den rätta", utan ett ifrågasättande av jagidentiteten på grund av dess öppna karaktär (Giddens 1992:123). Trots att förhandling är nödvändig för att relationen över huvud taget skall fungera, är den alltså inte trygghetsskapande.

---

5 *The Hite Report on Female Sexuality*, Hite, Shere, 1976.

5.3 Zygmunt Bauman

Anthony Giddens är inte den enda som intresserar sig för senmodernt relationsskapande och dess förutsättningar. En annan tongivande teoretiker är sociologen Zygmunt Bauman, som intresserar sig för det postmoderna tillstånd vi nu befinner oss i och vad som är utmärkande för det. Främst handlar det om att allting idag är föremål för *omförhandling*, och att ökande fokus på individer gör det svårt att hantera gemensamma sociala frågor.

En del av hans undersökningar har avhandlat kärlek, sexualitet och relationer, och i dessa har han också tangerat Giddens. Bauman är mer poetisk och filosofisk i sina framställningar, men i grund och botten handlar det inte om några diametralt motsatta tolkningar av samtiden. Exempelvis menar även Bauman att sexualitet i grund och botten är en prekulturell företeelse, och utan kultur ter den sig likadan överallt⁶. Med kulturen kommer möjligheten att skilja sexualitet från reproduktion, Bauman benämner den då *erotik*, och det handlar helt enkelt om att fokus flyttas från reproduktionen till den sexuella *upplevelsen* (Bauman 2001:264). Sexuell attraktion är dock alltid en *social* företeelse (Bauman 2003:38), det är viktigt att skilja dessa begrepp åt. I polemik med Giddens menar Bauman att relationer är allt annat än "rena" eftersom de tenderar att fylla varje ledigt utrymme av livsvärlden. (Bauman 2003:45) Denna lek med ord är kanske märklig att ta upp i sammanhanget, men är det enda tillfälle när Bauman explicit adresserar Giddens, trots att deras ämne och tankegångar är snarlika. Konsekvensen av den plastiska sexualiteten är enligt Bauman alltså inte möjligheten att etablera en "ren" relation, utan dess oförmåga att erbjuda de känslor av intimitet och samhörighet som vi föreställer oss leder istället till frustration (Bauman 2003:46).

Just känslor är centralt i Baumans tänkande. Han menar att den självutövade disciplin som Foucault talar om inte längre är det som skapar social ordning, utan det handlar idag om att vara sökare och samlare av upplevelser. Den som inte är tillräckligt flexibel och energisk för att klara av det är den nya tidens odugling. Att vara "fit" eller "duglig"⁷ är dock en ouppnåelig horisont, och vårt ständiga sökande efter sensationer bringar oss bara tillfällig tillfredsställelse - i huvudsak är vi obotligt ängsliga och förbittrade över denna vår otillräckliga duglighet (Bauman 2001:268-70).

---

⁶ Här kan vi fråga oss hur de föreställer sig att en sexualitet helt obefläckad av kultur ser ut.

⁷ Ordet "duglig" är här inte optimalt. Det speglar inte den åtskillnad från dikotomin sjuk/hälsosam som termen "fit" är ämnad att illustrera.

Det samma gäller för erotiken, vilken alltså i princip är det samma som plastisk sexualitet. I och med att den "flyter fritt" (Bauman 2001:274) kan den likaledes inriktas på upplevelsesökande. Detta innebär en frihet, men också otrygghet och ängslan. På något sätt måste bristen på restriktioner fyllas genom förhandling, då inga färdiga lösningar finns att tillgå⁸ (Bauman 2001:274-5). Postmodern identitet och sexualitet verkar alltså vara som gjorda för varandra.

Avskiljandet av sexualiteten från reproduktionen har gjort den till föremål för omförhandlingar, vilket också varje aspekt av identiteten är - även könsaspekten. Ingenting är längre naturgivet, utan måste väljas. Om valet inte visar sig vara tillfredsställande kan det förkastas. Att identiteten ständigt är underbestämd och öppen för förändring leder även det till otrygghet och ängslan (Bauman 2001:277). Här finner vi stora likheter med hur Giddens beskriver den rena relationen. Vi upprätthåller aspekter av vår identitet endast så länge vi bedömer att de är tillräckligt givande för oss. Dock menar Bauman att denna reflexivitet och detta upplevelsefokus förutsätter en försvagning av mellanmänskliga relationer (Bauman 2001:282), och i slutändan leder denna föreställda frihet till ångestkänslor.

Bauman fokuserar mer än Giddens på den otrygghet som infinner sig när vi saknar tydliga yttre ramar för att ordna våra liv. Vi skall återkomma till denna otrygghet i analysen av materialet. Paradoxalt nog har Giddens själva, men stöd av E H Eriksson utarbetat begreppet *ontologisk trygghet*, vilket begreppsliggör precis detta - att upplösningen av rutiner kring vilka vi kan ordna vår tillvaro skapar kris för individen. Den trygghetsskapande kontinuiteten bryts och vi tvingas utvärdera vår situation utan att kunna förlita oss på att allting är som vanligt (Giddens 1992:151).

Det närmaste Giddens kommer denna koppling är att diskutera missbruk i termer av kontrollförlust och därigenom hotande för jaget eftersom det innebär ett misslyckande. Rimligen borde dock ett misslyckande i etablerandet och upprätthållandet av den intima relation som skall göra en "hel som människa" ha samma effekter (Giddens 1992:72-3).

Ett modern förhållningssätt till intima relationer präglas enligt Bauman inte av *ackumulation* utan av *konsumtion*. (Bauman 2003:49) Detta är enligt honom anledningen till att vi upprätthåller relationer endast så länge vi finner dem tillfredsställande, och att löften om långtida förbindelser är meningslösa. Eftersom vi investerar i våra relationer måste vi också utvärdera huruvida de uppfyller våra krav och förväntningar (Bauman 2003:13). Detta konsumistiska resonemang är långt mer pes-

---

⁸ ...vilket ter sig märkligt med tanke på sexspalter, sexrådgivare, självhjälpsböcker, med mycket mera.

simistiskt än Giddens; Lite tillspetsat kan man säga att där Giddens ser en radikal demokratisk potential ser Bauman bara ångestskapande motsägelser.

5.4 Kritik

Både Giddens och Bauman använder sig av en kombination av akademiska texter, litteratur, television och prosa, och uttalanden som de flesta utan vidare skulle hålla med om; truismer skulle man kunna säga. Denna kombination av teori och välkända kulturella yttringar skänker trovärdighet till båda deras texter. Framför allt Giddens text är uttryckligen skriven för att vara tillgänglig utanför en akademisk kontext, och därför är det kanske ett misstag att läsa dem som akademiska texter. Med denna kombination av verktyg sysselsätter sig de båda i hög grad med att definiera olika begrepp, kärlek, erotik, postmodernt bruk av sexualitet, och så vidare. Baumans talrika utsagor om vad kärlek egentligen *är* för någonting för stundtals tankarna till ordspråk snarare än akademi.

Efter att ha läst både Anthony Giddens och Zygmunt Bauman är min bild en annan än när jag först kom i kontakt med dem för några år sedan. I grund och botten vill jag ge dem rätt i sina analyser av det postmoderna samhällets flyktiga karaktär och de konsekvenser det har för människors liv. Samtidigt kan jag inte låta bli att känna att det är någonting som inte riktigt stämmer, och detta kan sammanfattas i två punkter. Dels menar jag att framför allt Giddens i princip okritiska bruk av psykologiskt och psykoanalytiskt material är problematiskt på ett ontologiskt plan, och dels tror jag att hans idé om den rena relationens potential är aningen optimistisk.

Giddens är medveten om att maktobalanser existerar inom relationer, men gör ingen poäng av det. Precis här ligger problemet med hans referenser till psykoanalys. I stället för maktobalanser blir det mäns och kvinnors olika förutsättningar som skapar problem, och dessa (psykologiska) förutsättningar kan svårligen tolkas som annat än inneboende egenskaper, speciellt inte om man utgår från pojkars och flickors olika jagutveckling. En psykoanalytisk förståelse för denna jagutveckling är inte nödvändigtvis problematisk, men använd på det här sättet blir den det. Själva det sätt som Giddens talar om jagutvecklingen på ger sken av att detta är en process som helt utan möjligheter till påverkan sker inuti oss, på ett bestämt sätt.

Allt tal om reflexivitet och egoprojekt till trots förutsätter ett sådant resonemang någon form av kärna av inneboende egenskaper, vilket rimmar illa med relationsskapandets uppenbarligen socialt

konstruerade karaktär. Av den anledningen är jag mer benägen och tro att psykoanalysen i större utsträckning både producerar och reproducerar dessa förutsättningar än beskriver dem objektivt.

Giddens är medveten om exempelvis feministisk kritik av psykoanalys, vilken han redovisar, och detta får hans resonemang att låta ännu bättre. Han själv är dock inte speciellt kritisk, till skillnad från när han diskuterar Foucault. Där kan vi tydligt följa Giddens linje, och hålla isär vad han själv anser och vad andra sagt. Däremot är det svårt att skilja på när Giddens refererar psykoanalytiska teorier och när han uttrycker sina egna övertygelser. vilket blir problematiskt.

Den bild av reflexiva jagprojekt som jag ser hos Giddens skiljer sig i väsentlig grad från mitt sätt att förstå den diskussion om relationsanarki som utgör uppsatsens andra hälft av empiriskt material, där fokus ligger på att genom diskussion av erfarenheter, roller och förväntningar skapa framkomliga strategier för att förhålla sig till sina medmänniskor.

När det gäller den rena relationens karaktär håller jag med Giddens i stora drag, men tror att han är väl optimistisk i sin uppfattning. Detta har att göra med frånvaron av diskussion om handlingsutrymme. Även om han uttryckligen säger att den rena relationen är långt ifrån realiserad men däremot har *potential* att vara en subversiv och demokratiserande kraft, tror jag han underskattar de förutsättningar som vi har att förhålla oss till. Dessa kan, anser jag, förstås bland annat med hjälp av begreppet *Habitus*.

För att närma oss denna diskussion kan vi vara hjälpta av en ytterligare frågeställning: Om man själv vill bestämma hur man ordnar sina intima relationer blir det komplicerat - hur då, och på vilket sätt? Detta svarar inte Giddens på, och inte heller på varför. I mån av utrymme skulle jag också vilja diskutera huruvida Giddens åtskillnad mellan passionerad och romantisk kärlek är giltig, men detta hör inte till min centrala kritik.

5.5 Habitusbegreppet

Om det ligger någonting i Giddens utsaga att vi idag har helt andra möjligheter att skapa intima relationer, varför utforskar vi då inte dessa i större utsträckning? Giddens undviker att diskutera i vilken utsträckning detta utforskande *faktiskt* förekommer, men att de allra flesta väljer ett traditionellt sätt att ha intima relationer torde vara självklart. Frågan är då: Vad är det som gör att människor i ett

till största delen sekulariserat samhälle exempelvis väljer att gifta sig i kyrkan, trots att de själva inte är religiösa och aldrig annars går dit? En förklaring till detta erbjuds av begreppet *Habitus*.

Inom sociologin har begreppet *habitus* sitt ursprung hos sociologen Norbert Elias under 30- talet. Jag skall dock använda en definition av den mer kände sociologen Pierre Bourdieu, vilken på senare tid utvecklat och nyanserat det, bland annat genom tillförandet av begreppen *kapital* och *fält*.

Bourdieu skriver själv att han vill beskriva en handlingsfilosofi som han kallar för *dispositionell*, och som enkelt kan sammanfattas med hjälp av grundbegreppen *habitus*, *fält* och *kapital*. I denna handlingsfilosofi finns en dubbelverkande relation mellan yttre, sociala strukturer, vilka tillhör *fältet* och inre, förkroppsligade strukturer, vilka kallas *habitus* (Bourdieu 1995:7). Han understryker också att han representerar ett tänkande som är *relationellt* - det vill säga att det fokuserar på *objektiva relationer*, vilka måste konstrueras och bekräftas genom vetenskaplig analys eftersom de annars inte är vare sig synliga eller påtagliga (Bourdieu 1995:7,16). Just detta vill jag mena beror på föreställningen om *naturlighet*. Bourdieus eget exempel är familjen, vilken han ser som en konstruktion, och endast skenbart naturlig (Bourdieu 1995:114).

Detta låter kanske märkligt - självklart är vi de facto släkt med våra föräldrar, barn eller kusiner - men det sätt som familjen organiseras på, särskilt ur ett samhälleligt eller juridiskt perspektiv, skiljer sig åt över tid och den så kallade borgerliga familjen är en förhållandevis sentida konstruktion (Connell 1996:48). Att definiera den borgerliga familjen, eller den traditionella förhållanderelationen som normal och andra former för avvikande har en viktig poäng. Att tillhöra dessa kategorier ger därigenom privilegiet att tillhöra den normativa majoriteten (om än inte den numerära), men också ytterligare privilegier - nämligen att kunna kräva av andra att de också bör inordna sig i detta "normala" sätt att vara.

I det här fallet blir således ett specifikt sätt att organisera sina närmaste relationer, vilket egentligen är godtyckligt, upphöjt till " normalt " eller " naturligt " om man så vill, och därigenom privilegierat. Detta har sedan stor betydelse för reproduktionen av sociala strukturer och överföring mellan generationerna av olika former av kapital⁹. Familjen är central inte bara för den biologiska, utan även för den sociala reproduktionen (Bourdieu 1995:119-20). Att dessa strukturer och institutioner egentligen är arbiträra och föränderliga över tid gör att den sociala ordningen hotas av varje försök till re-

---

⁹ Detta kan handla om ekonomiskt kapital, men också om symboliska kapitalformer som utbildning, status, förmåga att behärska språket, osv.

form. Att välja att organisera sin tillvaro på ett sätt som avviker från det normala är därför inte något som enbart påverkar den enskilde. Det är, menar Bourdieu, av rädsla för att minsta ifrågasättande skall få det system som garanterar vissa privilegier att kollapsa som människor upprätthåller dessa strängt hierarkiska system, trots att de egentligen upplever dem som en börda (Bourdieu 1995:39). För att tala med Giddens kan vi säga att varje försök till reform hotar de privilegierades ontologiska trygghet.

Trots de till synes komplicerade begrepp som Bourdieu introducerar, är hans idéer i grund och botten inte särskilt svåra att ta till sig. Teorin är en kritik både av strukturalismen och av tanken om det förnuftiga subjektet som alltid handlar rationellt, i stället vill han visa att människors fria val alltid i någon mån är kringskurna av yttre faktorer, men att detta inte innebär att vi determineras av yttre strukturer. Det är självklart naivt att tro att vi alltid är helt fria att handla precis som vi vill, men vi styrs heller inte helt och hållet av omgivningen eller andra yttre faktorer. Man skulle kunna säga att han söker en gyllene medelväg mellan två till synes oförenliga tanketraditioner.

Bourdieu kallar habitus för ett *Sens pratique* (Bourdieu 1995:37) eller "praktiskt förnuft", ett förvärvat system av preferenser eller handlingsscheman som styr hur en situation skall uppfattas och vilket sätt att handla i densamma som därför är lämpligt. Man kan också uttrycka detta som en förmåga att uppfatta latenta möjligheter (Bourdieu 1995:38), eller som en uppsättning *relativt varaktiga dispositioner* att handla på det ena eller andra sättet.

Gemensamma principer att dela in den sociala verkligheten i olika kategorier, *nomos*, är en grundsten i våra habitus, och dessa är på samma gång individuella och kollektiva. Kollektiva eftersom de är gemensamma för alla som socialiserats på ett visst sätt. Dessa indelningar ligger till grund för de normer som gör att vi ser och förstår vår omgivning på ett visst sätt, allt det som vi tar för givet, och som ingen skulle ifrågasätta. I själva verket, säger Bourdieu, *skapar* dessa gemensamt indelade kategorier det de säger sig beskriva (Bourdieu 1995:116-17).

I den aktuella undersökningen är Habitusbegreppet användbart på flera sätt. Dels kan vi se det som en tröghetsfaktor som försvårar förändring. Dels kan vi med detta synsätt se förändring av mönster för sociala relationer i ett längre perspektiv, där ett människoliv endast är en mindre del av processen. Bourdieu talar också om Habitus som "förkroppsligade strukturer", vilket tillåter oss att se känslor som verkliga, betydelsefulla och rationella. Det handlar ju när det gäller kärlek och relationer om högst fysiska känslor - fjärilar i magen, magkänsla, avundsjuka, lust, och så vidare.

Däremot är analysen i någon mån beroende av på vilket sätt man tolkar habitusbegreppet. Min tolkning ligger nära Bourdieus, och här stödjer jag mig främst på hans ovan nämnda exempel om upprätthållande av hierarkier för den sociala ordningens skull. Det handlar om en medvetenhet om yttre, begränsande faktorer, och om rädsla för att inte vara begriplig som människa.

6. Relationsanarki

“...det finns vissa strukturer, en slags ideologi eller religion som vi kan kalla patriarkatet, som till och med påverkar oss i våra privata kärleksrelationer. Som gör att vi förväntar oss saker av varandra, av kärleken. Som legitimerar mäns makt och kvinnors maktlöshet. Som vill få oss att tro på och leva efter uråldriga, ruttna könsroller som egentligen gör oss alla djupt olyckliga.”

Maria Sveland, *Bitterfittan* (2007)

Maria Sveland är långt ifrån ensam om att uppleva den heterosexuella kärleksrelationen som i grunden problematisk. Detta antagande utgör själva grunden för den diskussion som givit upphov till begreppet relationsanarki. Om man då utgår från att själva sättet vi har intima relationer till varandra på är problematiskt, finns det i stort sett två vägar att ta. Antingen utgår man från en traditionell förhållanderelation och försöker modifiera de delar av den man upplever som problematiska, eller så förkastar man hela konceptet förhållanderelation, och försöker att skapa något annorlunda. Fördelen med detta är att eftersom utgångspunkten att börja från början är uttalad, upplevs inte diskussioner kring vilka överenskommelser som skall ingå i en viss relation som hot emot, eller tecken på problem inom densamma.

6.1 Grundläggande idéer¹⁰

Någon sorts bryt- eller utgångspunkt för relationsanarkisterna var att de som kallade sig för polyamourösa i någon mån lurade sig själva, eftersom de fortfarande är kvar i ett traditionellt tänkande kring hur själva relationen *organiseras*, och därför inte ifrågasätter det som inom RA upplevs som problematiskt. Själva idén med RA bygger, kan man säga, på tre grundpremissor. Att sluta rangordna sina relationer till andra människor, att inte kräva saker av varandra, och att kommunicera med varandra även om saker som kan vara jobbiga.

---

¹⁰ Detta stycke bygger delvis på texter från Dr. Andie, www.andie.se

Den första premissen innebär att man inte längre skiljer på vänskaps- och kärleksrelationer, utan att man i princip behandlar alla likadant. I praktiken blir det kanske annorlunda, men tanken är att vänskapsrelationer erbjuder en bättre grund för att upprätthålla bra intima relationer till andra människor än traditionella förhållanderelationer.

En avgörande skillnad mellan vänskap och kärlek är den upplevda rättigheten att ställa krav. Dessa krav fungerar framför allt på två plan, dels skapar de ontologisk trygghet inom ramarna för relationen, och dels erbjuder de möjlighet att göra uppoffringar, eller lite tillspetsat att lida för kärleken, vilket också ses som positivt enligt traditionella förhållanderelationers logik.

Den sista premissen låter som en oerhörd floskel - det torde vara det mest grundläggande rådet vi får när det gäller våra kärleksrelationer, oavsett om vi vänder oss till någon form av expert, våra närmaste, eller ett internetforum; att helt enkelt "prata med varandra". Ändå gör vi i allmänhet inte det, vi tenderar att diskutera svårigheter inom relationen med personer utanför den, bästisen, föräldrarna eller något syskon. Detta upplevs inom RA som ickekonstruktivt, och ännu ett uttryck för att vänskapsrelationer har en längre förväntad livslängd än kärleksrelationer. Därför är vi heller inte rädda för att öppna oss för våra vänner och, för att tala med Bauman, investera i dem. En framkomlig strategi här är att i alla lägen utgå från att människor vi är intima med inte är ute efter att såra oss, och att diskutera sådant som känns svårt eller problematiskt inom relationen ju borde tolkas positivt och inte som ett hot. Begreppet ontologisk trygghet beskriver just det här - frånvaron av färdiga förhållningsregler kan skapa otrygghet och problem. Därmed inte sagt att dessa problem är specifika för RA, även vanliga relationer innehåller detta problematiska element, eftersom alla inte har exakt samma förhållningssätt till hur relationer skall vara, och detta inte går att diskutera utan att hota relationen.

En bärande tanke inom RA är att använda vänskapsrelationer som *modell* för intima relationer. Vanligtvis skiljer vi ut de vänner vi är intima med och kallar dem för något annat: fru, pojkvän, partner, KK, och så vidare. Med dessa andra termer följer också andra regler för hur relationen fungerar och vad som ryms innanför och utanför dess ramar. Tanken är att man genom att behålla vänskapsrelationens mer stabila utgångspunkter kan skapa bättre, mer meningsfulla intima relationer.

Vad är det då för människor som idag eftersträvar den här sortens relationer? Från början skulle man kunna säga att RA är en feministisk emancipatorisk strategi för att undvika destruktiva kärleksrelationer med statiska, schablonartade roller och sneda maktrelationer, och därmed skulle merpar-

ten kunna tänkas vara kvinnor. Den knapphändiga biografiska information som finns visar inte på någon övervikt åt det ena eller andra hållet. Mitt intryck är att det handlar om en väldigt heterogen samling människor, men det är svårt att säga något definitivt.

7. Ett första intryck

En mailinglista är inte bara ett diskussionsforum, utan också en form av onlinecommunity, alltså en virtuell¹¹ plattform för socialt nätverkande som facebook eller lunarstorm. Detta faktum har gett upphov till min första avgränsning - jag har sorterat bort alla trådar som avhandlar medlemsträffar och andra saker av praktisk natur. Först tänkte jag även sortera bort medlemmarnas presentationer, men insåg snabbt att de ofta innehöll funderingar som den som presenterade sig ansåg vara centrala, och som var knutna till deras erfarenheter.

Vid tidigare arbete med textmaterial har min erfarenhet varit att mina förväntningar i hög grad styr perceptionen, och därför påverkar vad jag ser. Bland annat kan jag få för mig att en företeelse jag finner intressant är långt mer frekvent än vad den i själva verket är. Därför började jag med att gå igenom alla de kvarvarande diskussionstrådar på mailinglistan och anteckna de ämnen som jag tyckte avhandlades i dem var och en. Tanken var alltså att inte i förväg ha en uppsättning begrepp eller termer att leta efter, utan att låta materialet bidra med dessa. Föga förvånande diskuteras människors specifika relationer och erfarenheter av dessa i vad jag med ovan nämnda förbehåll vill kalla för hög utsträckning. Det andra jag lägger märke till är att nivån på diskussionen är ganska hög, och man använder många begrepp som jag vill kalla för akademiska; rollövertagande, praktiker, problematisering, sociala strukturer, och så vidare. Det är frestande att göra tolkningen att detta har att göra med de inblandades klass- eller utbildningsbakgrund, men detta är inte självklart. Människor som intresserar sig för den här sortens frågeställningar kan lika gärna ha snappat upp dessa begrepp från böcker eller samtal med andra.

Det tredje jag spontant lägger märke till är att en del använder vad som kallas för ickepatriarkala eller könsneutrala pronomen, det vill säga de säger "en" och "hen" istället för "man" och "han" eller "hon". Detta kan ha flera anledningar, men det handlar antagligen om ovilja att definiera sig

---

¹¹ Ordet "virtuell" är här långt ifrån optimalt, då det antyder att det som händer på nätet är mindre "verkligt" för människor än det som sker i verkligheten.

själv och andra än om anonymisering. Det kan också bero på vilja att anpassa sig till det aktuella sammanhanget. De flesta använder inte smeknamn, utan vad jag uppfattar som deras riktiga namn.

8. Analys

Nästa steg var att göra en mer systematisk undersökning av de ämnen jag identifierat i materialet. Ordet "systematisk" indikerar att vi här närmar oss ett mera kvantitativt tillvägagångssätt, vilket nog är oundvikligt. Syftet är dock endast att identifiera det eller de ämnen som upplevs som mest intressanta/problematiska, inte att rangordna dessa sinsemellan och dra några slutsatser av det. Kodningen av materialet styrs självklart i någon mån av min förförståelse, men är samtidigt nödvändig för att kunna identifiera övergripande teman. Eftersom mitt syfte är att undersöka vad diskussionerna handlar om och hur de förhåller sig till Giddens idéer - inte att klargöra exakt vad det är som sägs, eller vilka underliggande diskurser vi kan spåra i materialet, förefaller detta tillvägagångssätt rimligt.

Initialt tyckte jag mig kunna identifiera tolv teman i materialet. Dessa var, utan inbördes ordning svartsjuka, feminism eller annan politik, normer/strukturer, ord/begrepp, bekräftelse, maktrelationer, kärlek, praktiker, förhållande till omgivningen, strategier, trohet/otrohet, och trygghet. Nämnas bör i sammanhanget att det finns tre teman som är svåra att hålla isär; dessa är strategier, praktiker och förhållande till omgivningen. Lyckligtvis finns alla dessa teman med bland de jag valt ut att titta närmare på, men ett klargörande är ändå på sin plats.

Strategier skall i sammanhanget förstås som de verktyg man använder för att förhålla sig till olika situationer. Hur kan jag *tänka* för att underlätta för mig? Dessa skiljer vi kanske tydligast från praktiker, vilka behandlar handlingsmönster, det vill säga hur kan jag sedan *handla*, rent konkret, när den här situationen uppstår. Relationen till omvärlden diskuteras i princip alltid, liksom praktiker, kopplat till egna erfarenheter. Det handlar ofta om människor i ens närhet, familj, släkt och vänner, och de problem som man möter när man skall förklara sitt förhållningssätt till relationer för dem. Det kan handla om ogiltigförklarande, synlighet eller osynlighet, acceptans, och så vidare.

De fem teman som, eftersom de är mest frekventa verkar vara centrala i diskussionerna är de tre nämnda: praktiker, strategier, relationen till omvärlden, samt ytterligare två: ord, språk och begrepp, samt feminism och annan politik. Det tema som jag är minst förvånad över att hitta bland de mest frekventa är relationen till omvärlden. Att det talas mycket om praktiker är kanske också rimligt,

människor vill dela med sig av sina erfarenheter för att kunna underlätta för andra som troligtvis förr eller senare kommer att befinna sig i samma, eller en liknande situation. Däremot är förekomsten av diskussioner om huvudsakligen feminism, men även anarkism och andra former av politik och aktivism inte helt given då det övergripande ämnet ju är intimt relationsskapande. Tydligt är det personliga fortfarande politiskt¹².

8.1 Centrala teman

Jag tänker först gå igenom materialets centrala teman och ge exempel på vilka frågeställningar det kan röra sig om. Där det är nödvändigt kommer jag att använda mig av citat, men vill begränsa användandet av dessa på grund av ämnets känsliga natur och det relativt begränsade urvalet. Därefter kommer jag att, mot bakgrund av Giddens och Bourdieus teorier diskutera vad materialet kan säga oss.

8.2 Strategier

De vanligt förekommande diskussionerna om strategier handlar om hur man tänker när det gäller vissa saker, exempelvis flersamhet, svartsjuka, trygghet, bekräftelsebehov, och så vidare. Eftersom det inte går att luta sig mot någon sorts allmänt accepterade regler för hur man skall förhålla sig till och tolka dessa fenomen, blir den här sortens utbyte självklart mycket viktigt. Värt att nämna är att undertonen är inte att försöka skapa ett regelverk för hur RA fungerar, utan att erbjuda varandra en uppsättning verktyg som det sedan är upp till var och en att använda eller förkasta. Detta kan illustreras av ett längre citat från person K som handlar om just dennes förhållningssätt till trygghet, kommunikation och bekräftelse:

“Jag tror att både jag och andra människor jag har relationer till är kapabla att kommunicera med varandra på ett sätt som inte kräver att vi tar omvägen över ett "förhållande" och dess regler för bekräftelse för att få fram vad vi menar och hur vi känner. Jag vill inte umgås med folk av plikt, och jag vill inte att de umgås med mig av plikt. Detta kan ju innebära att jag ibland blir bortprioriterad. Inte så kul kanske. Men kan jag hindra det? Alternativet är ju att personen umgås med mig istället för att göra något den hellre vill. Sen kan jag ju försöka lura mig själv i ett monogamt förhållande att min partner inget hellre önskar än att prioritera mig högst i alla lägen, och att jag har en rätt att kräva att så sker om han eller hon skulle vackla i görandet av rätt prioritering. Men det är en illusion, och ger bara en illu-

---

¹² Slagord från 60- och 70-talets kvinnorörelse.

sion av trygghet. Vilket är nog för många människor, och i praktiken skapar en situation där priset att göra lite av plikt känns billigt i jämförelse med de fördelar man får. Och när dessa plikthandlingar/uppoftningar dessutom är invävda som ett sätt att bevisa sin relation för varandra, så upplevs de ofta inte ens som ett pris. Gott så för dessa människor, men för mig är det priset för dyrt för en trygghet som inte ens är på riktigt. “

8.3 Praktiker

Uppdelningen mellan strategi och praktik är naturligtvis både vansklig och arbiträr, men jag tycker mig ändå se en skillnad på när de inblandade talar om tanke och handling, även om steget mellan dessa kan vara kort. Utbytet av erfarenheter av hur man handlar i olika situationer är självklart lika viktigt som fungerande förhållningssätt. Det kan handla om hur man hanterar intima relationer till flera partners, hur man presenterar sig själv i olika sammanhang, eller, som i efterföljande citat av person A, hur man talar med andra om RA:

“...den typen av krävande, lite neurotiska och väldigt bekräftelsesökande sortens "kärlek" som jag, och gissar jag även några av er, försöker undvika i våra relationer. För mig har många av de samtal jag haft kring relationsanarki handlat om att försöka förklara att den här sortens beteende inte är rimliga tecken på kärlek.”

Ett annat exempel där praktiker diskuteras är de som har flera intima relationer samtidigt. Detta förhållningssätt är kontroversiellt, och går helt på tvärs mot traditionella former av relationsskapande, oavsett om vi ser dem i termer av romantisk kärlek eller rena relationer. Erfarenheter av att hantera sådana situationer på konkreta sätt är något som ofta efterfrågas.

8.4 Relationen till omvärlden

Ett återkommande tema hos många är erfarenheter av svårigheter i relationen till omvärlden. “Omvärlden” betyder här släktingar, familj, arbetskamrater, och liknande som man inte har intima relationer till¹³. Dessa erfarenheter brukar handla om att ens sätt att ha relationer på inte är “på riktigt”, är en fas man går igenom, eller något sådant, eftersom detta sätt inte följer samma mönster som folk är vana vid. Svårigheten ligger alltså i att få andra runt omkring en att över huvud taget förstå hur man resonerar, vilket kan vara kämpigt:

---

¹³ NB: En relationsanarkist skulle inte göra denna distinktion.

“Det är jobbigt att kämpa mot normen, när den andra personen, som jag förstår det som i denna situation, har normen och många andra människor på "sin" sida.” - Person H

Denna kommunikativa svårighet uppstår givetvis inte bara i relation till syskon och föräldrar, utan det kan, vilket person F här berättar om, lika gärna gälla någon man har eller önskar ha en intim relation med:

“När den jag älskar inte förstår att "lite lagom svartsjuka" inte är bevis på kärlek utan uttryck för rädsla, och inte känner sig älskad nog för att jag vill låta kärleken växa fritt och villkorslöst, för att jag vägrar begränsa... då gör det ont...”

Till skillnad från praktiker och strategier är dock relationen till omvärlden *analytiskt* intressant, eftersom den kan kopplas till de teoretiska resonemangen, och begrepp som ontologisk trygghet. Både strategier och praktiker kan däremot kopplas till habitusbegreppet.

8.5 Ord/begrepp

Till mindre väntade teman i materialet hör diskussioner om definitioner av ord och begrepp. Dessa kan se ut på två sätt; dels förs diskussioner i form av “Hur kan vi förstå det här ordet/begreppet” eller “Vad inbegrips i det här ordet/begreppet”, och dels diskuteras “Vilket ord/begrepp skall vi använda för den här företeelsen så att det inte misstolkas”. Två diskussioner är inte oväntat vanligare än andra, nämligen hur man skall förstå begreppen “relationsanarki” och “kärlek”. Ett exempel på vad dessa kan inbegripa ges av person I:

“Många polyamourösa har ungefär samma definitioner som monogama, bara i relation till fler. RA är för mig mer HUR jag har relationer och tänker omkring dem än just att ha flera.”

Vad ordet “kärlek” inbegriper och inte tas upp i flera diskussionstrådar, och dessa läggs mycket energi på. Vanligt förekommande är att människor talar om vad som *inte* bör ingå i definitionen av kärlek, nämligen krav, uppoffringar, svartsjuka och lidande. Nivån på dessa diskussioner är ofta hög och stundtals filosofisk, här ett exempel från person E:

“Det handlar också om att inte köpa strukturer som riskerar att leda till att vi skuldbelägger oss själva. Jag förstår att det inte är så du använder eller vill använda idén om kärlek som givande, men en sådan definition, vilket det ju i viss mån handlar om, ställer också upp ett recept på vad som ska kunna betraktas som "god" kärlek. Mot detta recept kan olika känslor och handlingar mätas, och vissa deklaras som mindre autentiska uttryck för kärlek. Om vi säger att det rena givandet är oskyldigt - i sig själv

gott - så har vi, oavsett om det var vår menade effekt eller inte, skapat en dogm som trots all god vilja kan användas för fördömanden, värderingar och skuldbelägganden. Vad jag föreslår är egentligen att helt låta bli att tala i universella termer om vad kärlek handlar om.“

Ett tydligt exempel på den andra diskussionsformen, att hitta termer för specifika företeelser, är hur man skall referera till sin partner. Att säga pojk- eller flickvän, man, fru, sambo eller liknande gör ju både att relationen tolkas som något den inte är, och att man definierat ut en relation som djupare, eller mer intim än en annan, vilket inte eftersträvas. Många vill heller inte ha någon speciell term för människor de ligger med, utan använder konsekvent förnamn om alla människor i sitt liv. Det finns inget konsensus gällande vilket eventuellt ord det skulle kunna röra sig om, men “kärleksvän” nämns som ett av de som diskuterats.

8.6 Feminism/politik

Som jag anmärkte ovan är närvaron av diskussioner om politik inte helt given i sammanhanget, men är kanske egentligen inte särskilt förvånande. Dessa diskussioner förekommer i två varianter - dels i medlemmarnas presentationer där många väljer att redogöra för sin politiska övertygelse, och dels som analytiskt verktyg för att tolka olika företeelser. I det senare fallet handlar det företrädesvis om feminism.

Ifrågasättande av äktenskap, föreställningar om romantisk kärlek, och de asymmetriska maktrelationer dessa innebär har hundraåriga anor inom feministisk tanketradition. Mary Wollstonecraft skriver, som ett exempel, att det är lönlöst att förvänta sig något speciellt av kvinnor förrän de i någon mån gjort sig oberoende av män (Wollstonecraft 2005:11), rimligen syftande på äktenskapet. Även RA är från början ett emancipatoriskt feministiskt projekt, och att många gör feministiska läsningar av företeelser är därför rimligt. Här ett citat av person L:

“Som feminist har du exempelvis märkt att förutsättningarna beträffande RA för könen skiljer sig åt.”

De förutsättningar som här åsyftas är dock inte de samma som Giddens talar om när han skriver att män har svårare att hantera intima relationer, vilket vi förstår av ett annat citat från person G:

“Jag tror också att man som tjej i ett patriarkat har så många sunkiga bilder av män som vill vara flersamma att man typ får ångest och börjar tänka på Hans Scheike¹⁴ såfort ärendet tas upp till diskussion.”

---

¹⁴ Scheike dömdes i slutet på 80-talet för sexuella övergrepp tillsammans med tre kvinnor han levde med.

Här handlar det alltså inte om förutsättningar i betydelsen egenskaper, eller förmåga att över huvud taget klara av vilket är hur jag tolkar Giddens, utan om att män av omgivningen förutsätts *vilja* andra saker än kvinnor, och att deras avsikter när de säger att de inte vill ha en traditionell förhållanderelation därmed kommer att *tolkas* annorlunda.

Att människor från mer konservativa politiska bakgrunder lyser med sin frånvaro är väl knappast förvånande, men varför inte några liberaler? En möjlig förklaring är att den samtida liberalismens starka individfokus inte lämnar något större utrymme att fundera kring mellanmänskliga relationer, en annan är att definitionen av "frihet" kan skilja sig åt. En annan förklaring är att det handlar om homosocialitet, människor i ett visst sammanhang drar till sig likasinnade och därför finner vi frihetliga liberaler någon annanstans.

9. Diskussion

De diskussioner som förs i materialet motsäger inte vare sig Giddens eller Bauman teoretiserande, tvärtom finns många likheter. Bauman har till exempel helt rätt i att bristen på restriktioner måste fyllas med förhandling, och Giddens beskrivning av den sammanflödande kärleken stämmer bra överens med de tankar som presenteras i materialet. Mitt syfte har heller inte varit att motbevisa Giddens teoribildning, utan just beröringspunkterna mellan denna och materialet är ju det centrala i sammanhanget.

Det analytiskt mest användbara i materialet visar sig vara relationen till omvärlden, denna del kan sägas vara nyckeln till varför traditionella relationsformer dominerar, trots att vi i princip har möjlighet att organisera våra relationer precis som vi vill. Det är i relation till andra som problem uppstår, och med Bourdieu i åtanke beror det på att vårt handlande i denna fråga får konsekvenser inte bara för oss andra utan för människor runt omkring oss. Den diskursiva kamp mellan olika kärleksparadigm som Giddens talar om tycks fortfarande pågå. Inget av de andra paradigmen utplånas, utan kan utöva påverkan på våra habitus trots att vi kanske tror att vi lämnat dem bakom oss. Ett sätt att upprätthålla traditionella mönster är att omdefiniera deras funktion, och därigenom förändra utan att det egentlig mening sker någon förändring. När vi gifter oss i kyrkan, gör vi det inte av religiösa skäl, utan för att det är *tradition*. det sociala mönstret och dess hierarkiska funktion upprätthålls, men har fyllts med en annan mening.

Habitus visar sig vara ett användbart begrepp som väger vetskap om yttre faktorerers påverkan mot ett visst mått av handlingsfrihet. Detta gör förändring möjlig, men visar samtidigt på svårigheten med denna förändring. Vi måste förhålla oss till sociala normer. De som anpassar sig blir privilegierade och besitter en maktposition eftersom de kan kräva samma sak av andra, och de som inte gör det får svårare att fungera i sociala sammanhang både eftersom de upplevs som hotande och eftersom de inte längre är begripliga, det går inte att förutse deras handlande eftersom deras habitus skiljer sig från andras. Hotet består i att närvaron av icketraditionella relationsformer tvingar fram en oönskad utvärdering av något som inte bara är svårt att prata om, utan också framstår som självklart och naturligt och således inte skall *behöva* utvärderas. Den ontologiska tryggheten bygger på vetskapen om att det rätta sättet också är det *enda* rätta.

Är då denna ontologiska trygghet är nödvändig? Person K talar i citatet ovan om tryggheten som en illusion, men att denna illusion är nog för många. Om vi får tro Giddens är inte det faktum att en relation bygger på gemensamma överenskommelser i sig trygghetsskapande. Normativa relationer hotas av minsta ifrågasättande och är heller inte trygghetsskapande. Oavsett hur vi bär oss åt är det aldrig relationen i sig som är trygg, utan enbart det faktum att den är sanktionerad av samhället.

Om vi funderar över hur vi vill organisera våra intima relationer måste vi fråga oss själva hur mycket det kostar att göra på det ena eller andra sättet. Vårt habitus är en uppsättning *relativt* varaktiga handlingsdispositioner, och förändring är alltså möjlig, men till vilket pris? Enligt Bauman är vi dömda att ständigt känna oro och frustration eftersom våra ideal är ouppnåeliga och vi själva otillräckliga. Mot bakgrund av detta är det nästan förvånande att någon förändring alls skett i modern tid.

Ett sätt att förstå RA är att det handlar om att lära sig leva utan trygghet, eftersom denna ändå alltid är en chimär. Tvärtom så *eftersträvas* just den otrygghet som de lesbiska i Giddens exempel pratar om, att inte ha några ramar att luta sig mot. Jag har ovan talat detta om som ett problem, men i materialet tolkas det tydligen snarare som frihet:

“Jag tror att människor ofta har problem med relationer och att det kanske skulle bli lite lättare om man kunde känna en större frihet att definiera varje relation efter hur alla inblandade vill att den ska se ut istället för att anpassa sig efter de ramar som redan finns.“ - Person D

Oavsett om Person D har rätt eller inte motsäger denna föreställning både Giddens och framför allt Baumans tankar om att det postmoderna tillståndet präglas av ångest på grund av otrygghet och

ouppnåeliga ideal, och att vi därför hetsas till konsumtion snarare än ackumulation. Tydligt finns det människor som vill vända frånvaron av fasta strukturer till någonting positivt för att kunna skapa bättre intima relationer, inte fler och sämre.

Därmed inte sagt att de inte förstår att dessa fasta strukturer kan upplevas som trygghetskapande, och att detta för många kan utgöra ett hinder för att experimentera med andra relationsformer:

“Egentligen tror jag de flesta vill ha mer kravlösa, spontana och luststyrda relationer, men ändå känna total lojalitet och trygghet i att alltid få vara med.” - Person C

Det är bara det att de själva upplever samma strukturer som tvingande och istället söker något annat, vilket elegant summeras av person J:

“Relationen blir resultatet av vad de inblandade vill i stunden, inte vad de tidigare bestämt att de ska vilja.“

För att återgå till min forskningsfråga kan jag, för att summera, konstatera att relationen mellan Giddens teorier och relationsanarkistiska erfarenheter och praktiker är snarlik, han har på ett riktigt sätt beskrivit de nya förutsättningar vi har att laborera med, men underskattar på ett ganska allvarligt sätt de trösklar som vi i praktiken måste över för att genomföra ett sådant projekt. Man skulle kunna uttrycka det som att RA i själva verket är en praktisk tillämpning av den rena relationen och den sammanflödande kärlek som Giddens teoretiserat om. Det är inte svårt att tänka sig att flera av de som diskuterar RA i själva verket har läst Giddens och att han påverkat deras funderingar. Att tolka dessa praktiker och erfarenheter som människors habitus visar inte bara att förändring är möjlig, utan också varför den är så svår att genomföra. Våra handlingar påverkar inte bara oss själva, utan också människor omkring oss, och tvingar dem ibland till oönskad självreflektion. Därför måste vi välja om det viktigaste för oss är tryggheten och privilegiet att tillhöra det “normala” eller friheten att tillsammans med andra efter eget huvud skapa våra intima relationer.

Avslutande funderingar

Materialet har kunnat svara på min forskningsfråga så som jag formulerat den, och också på en annan outtalad fråga som vuxit fram under processen; varför är det så svårt att förändra sättet vi gör vissa saker på? Jag kan inte annat än tro att det finns svar på ytterligare frågor i materialet. Däremot känns det, trots moderatorns goda minne, inte helt bekvämt att använda material från en mailinglista

utan att ha alla de medverkandes explicita tillstånd. För att ytterligare skapa förståelse för fenomenet relationsanarki, skulle nästa steg vara att intervjua några utövare och låta dem själva formulera sin respons till min förståelse.

Att använda sig av hermeneutisk tolkning är inte helt lätt, trots att det som jag ser det, är en beståndsdel i snart sagt all forskning, och något vi alla mer eller mindre uttalat gör i vår vardag. Svårigheten ligger i att vara tillräckligt explicit med sin förförståelse och med själva forskningsprocessen så att den tydligt går att följa för läsaren.

Att göra en kritisk läsning av en text som jag i grund och botten tycker är bra erbjuder en särskild utmaning. Det krävs mycket arbete för att bli så familjär med texten att man kan se bortom det man tycker är positivt och ägna sig åt saker som vilka antaganden som ligger till grund för olika resonemang, och så vidare. Här tangeras diskursanalysen.

Kanske kunde jag ställt en annan, mindre uppenbar forskningsfråga än den rörande relationen mellan *Intimitetens omvandling* och RA, men samtidigt var det ju just likheterna dem emellan som till en början fångade mitt forskningsintresse.

10. Litteratur

Alvesson, Mats, Sköldberg, Kaj (2008) *Tolkning och reflektion - Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*, Lund : Studentlitteratur

Baumann, Zygmund (2001) *Det Individualiserade Samhället*, Göteborg : Daidalos

Bauman, Zygmund (2003) *Liquid Love - on the Frailty of Human Bonds*, Cambridge : Polity Press

Berg, Martin (2008) *Självetts garderobiär - Självrelexiva genuslekar och queer socialpsykologi*, Lund, Sociologiska Institutionen

Bourdieu, Pierre (1995) *Praktiskt förnuft - Bidrag till en handlingsteori*, Göteborg : Daidalos

Connell, R. W, (1996) *Maskuliniteter*, Göteborg : Daidalos

Giddens, Anthony (1992) *Intimitetens omvandling - Sexualitet, kärlek och erotik i det moderna samhället*, Nora : Nya Doxa

Haraway, Donna (1988) "Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspectives" i *Feminist Studies*, Vol. 14, No. 3, pp. 575–599

Holmberg, Carin (1993) *Det kallas kärlek - En socialpsykologisk studie om mäns överordning och kvinnors underordning bland unga jämställda par*, Göteborg : Anamma

Mulinari, Diana (1999) "Vi tar väl kvalitativ metod, det är så lätt" i Sjöberg, Katarina (red). *Mer än kalla fakta. Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund : Studentlitteratur

Nordgren, Andie, www.andie.se

Sjöberg, Katarina (2008) "Forskaren och Fältet" i Sjöberg, Katarina & Wästerfors, David (red) *Uppdrag forskning - Konsten att genomföra kvalitativa studier*, Malmö : Liber

Wollstonecraft, Mary (2005) "Of the Pernicious Effects which Arise from the Unnatural Distinctions Established in Society" i Cudd, Ann E. & Andreasen, Robin O i *Feminist Theory - A Philosophical Anthology*, Oxford : Blackwell

Materialet återfinns på Relationsanarkilistan: <http://groups.google.com/group/reasonsarki/>